

EN "EUROPEISERAD" TALERÄTT I FÖRVALTNINGSPROCESSEN?

Av Wiweka Warnling-Nerep¹

Förra året publicerade jag en artikel i Juridisk Publikation under titeln "Juridiska personer som bärare av mänskliga rättigheter – ett möte mellan näringsrätt och förvaltningsrätt" (JP 2010 s. 85-97).² Artikeln ifråga har glädjande nog kommit att nyttjas i flera olika sammanhang, varför jag vid förfrågan knappast var nödbedd att publicera ännu en artikel. Denna artikel kan delvis ses som en fortsättning på den förra, fast jag nu snävar in fokus från juridiska personers rättigheter i ett vidare sammanhang.³ Först till frågan om talerätt i ett europeiskt perspektiv och sedan till den mera specifika risken att talerätten går förlorad i samband med s.k. framtvungade ägarskiften. Här bör noteras att talerätten i sig är intimt förknippad med rätten till domstolsprövning, manifesterad såväl i Europakonventionen artikel 6 som i EU-rätten och dess rättskyddsprincip,⁴ samt numera – sedan den 1 januari 2011 – även omnämnd i vår egen grundlag, 2 kap. 11 § st. 2 regeringsformen (1974:152; nedan RF).⁵

I. INHEMSK TALERÄTT OCH DOMSTOLSPRÖVNING ENLIGT EUROPAKONVENTIONEN OCH EU-RÄTTEN

Rätten till domstolsprövning av förvaltningsbeslut är en i ett europarättsligt perspektiv central fråga som ofta har kommit att stå i fokus på senare år.⁶ Med europarätt avses alltså dels EU-rätten, dels Europakonventionen. Såväl en enskild som nekats ett bidrag som ett bolag vilket förlorat sitt tillstånd att bedriva viss näringsverksamhet kan vilja *överklaga* och dessutom få sin sak *prövad i domstol*. Efter en rad fällande domar i Europadomstolen på mitten av 1980-talet, som t.ex. i fallet Sporrong och Lönnroth (om expropriation)

¹ Professor i offentlig rätt vid Stockholms universitet.

² Tidskriften, ett forum för juriststudenter och yrkesverksamma jurister, grundades 2008 och första häftet utkom 2009.

³ T.ex. på www.infotorgjuridik.se (10 maj 2010), av kollegor i deras artiklar, av studenter som skriver uppsatser och även som kurslitteratur (dvs. av andra studenter och i andra kurser än dem jag själv ansvarar för!).

⁴ Se Warnling-Nerep, Wiweka, Förvaltningsbeslut – överklagande, rättsprövning och annan domstolsprövning, 2011, s. 71 ff. och s. 88 ff. (nedan Warnling-Nerep 2011).

⁵ Se prop. 2009/10:80, s. 156 ff. Den gamla RF kvarstår men är radikalt ändrad genom SFS 2010:1408.

⁶ Se t.ex. prop. 2009/10:80, s. 158 f.

och fallet Pudas (om trafikstillstånd),⁷ har vi i det närmaste genomgått vad jag vill kalla för *ett systemskifte*. Från att ha haft en *oskriven huvudregel* om att förvaltningsbeslut i sista hand *alltid kunde överklagas till regeringen* – samt därutöver gott om specialregler med förvaltningsmyndigheter som enda besvärinstans och direkta överklagandeförbud – har vi idag en ordning där vi i vart fall utgår från motsatsen: *Förvaltningsbeslut kan numera normalt överklagas till Förvaltningsrätten* (nedan FR, jfr 22 a § förvaltningslagen, 1986:223, nedan FL).⁸

Tillkomsten av sistnämnda stadgande har f.ö. ett direkt samband med EU-rätten och avgörandet av Regeringsrätten (RegR, nu Högsta förvaltningsdomstolen, HFD) i fallet Lassagård (RÅ 1997 ref. 65), där ett EU-rättsligt jordbruksbidrag inte kunde överklagas till följd av ett överklagandeförbud i den svenska förordningen. RegR tillsåg emellertid att saken ändå blev prövad med hänsyn till EU-rättens företräde och krav på domstolskontroll.⁹

Vår nuvarande huvudregel till trots så finns det alltså en hel del överklagandeförbud, oklara överklaganderegler och motstridig praxis som kan förorsaka allehanda problem för den som vill ha ett förvaltningsbeslut prövat i domstol.¹⁰ Jag brukar uttrycka saken så att vår modell för domstolsprövning av förvaltningsbeslut närmast är en *normativ djungel*, där både enskilda och jurister kan gå vilse bland alla paragrafer, principer och prejudikat.¹¹ Många enskilda – både bolag och fysiska personer – är idag mycket medvetna om den rätt till domstolsprövning som kan föreligga, men däremot mer osäkra på *hur* den verkligen ska utvinnas. Mycket av denna osäkerhet kommer till uttryck i fallet Mendel mot Sverige, som avgjordes av Europadomstolen år 2009,¹² där Sverige – ännu en gång – kom att kritiseras med avseende på artikel 6 och rätten till domstolsprövning. En möjlighet till prövning förelåg förvisso i FR enligt FL 22 a §, men i kombination med angivet överklagandeförbud och att beslutsmyndigheten inte upplyst den klagande om FL 22 a §, ansågs

7 Se Danelius, Hans, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, uppl. 3, 2007, s. 144 f. och s. 150 f. Sporrang och Lönnroth mot Sverige no. 7151/75; 7152/75, A52, (mål nr: 1/1981/40/58-59) och Pudas mot Sverige no. 10426/83, A125, (mål nr: 12/1986/110/138).

8 Se Warnling-Nerep (2011), s. 23 ff.

9 Se Bernitz, Ulf & Kjellgren, Anders, Europarättens grunder, uppl. 4, 2010, s. 220 och s. 222 f. samt även Warnling-Nerep (2011), s. 146 f. vad avser FL 22 a §.

10 Se Warnling-Nerep (2011), s. 49 ff.

11 Se Warnling-Nerep (2011), s. 36 ff.

12 Mendel mot Sverige (no. 28426/08) dom 7 april 2009.

metoden inte tillräckligt tydlig ("not sufficiently clear"). Europakonventionen var kränkt och Mendel tillerkändes skadestånd om 4 000 euro.¹³

Vad som inte uppmärksammats lika mycket som förekomsten av FL 22 a § är att den s.k. rätt till domstolsprövning som följer av FL 22 a § inte s.a.s. står på egna ben. Förutom det uppenbara problemet med avvikande specialförfattningar, som i fallet Mendel,¹⁴ förutsätts att beslutet ifråga är *överklagbart* och att den som vill överklaga har *talerätt*, något som primärt regleras i FL 22 §, fast i realiteten oftast får besvaras genom praxis.¹⁵ Detta samband illustreras av RÅ 2006 ref. 61 – om sekretessmarkering – där RegR fastslog att en "första förutsättning för att ett överklagande skall tas upp till prövning är att det är överklagbart",¹⁶ vilket RegR inte ansåg vara fallet. Både länsrätten (numera förvaltningsrätten) och kammarrätten hade uppfattat saken så att avsaknad av särskilda regler om överklagande gjorde FL 22 a § tillämplig, dvs. utan att särskilt överväga frågan om överklagbarhet. Jag kan inte i detta sammanhang återge vad som närmare gäller ifråga om besluts överklagbarhet eller talerätt, men så mycket kan i vart fall sägas att HFD:s praxis har gått mot mer generösa bedömningar och vidgade möjligheter till prövning: Avgörande betydelse tillmätts beslutens *faktiska verkningar* och inte hur "något" är utformat (se t.ex. RÅ 2004 ref. 8 och RÅ 2007 ref. 7) och även andra än den som är part kan tillerkännas talerätt (se t.ex. RÅ 2006 ref. 9, där en konkurrent gavs talerätt i en EU-rättslig angelägenhet).¹⁷ Sådana *extensiva tolkningar* kan f.ö. vara en förutsättning för att rent europarättsliga krav på domstolsprövning inte ska reduceras på ett betänkligt sätt och staten Sverige kränka Europakonventionen och/eller inte uppfylla EU-rätten, något som f.ö. Förvaltningslagsutredningen (SOU 2010:29) har påtalat.¹⁸

13 Se Warnling-Nerep (2011), s. 46 f.

14 Det bör noteras att FL är subsidiär och att både lagar och förordningar med avvikande innehåll alltså tar över FL, så ock FL 22 a § (FL 3 § st. 1). I FL 3 § st. 2 anges visserligen numera (sedan 2006) att reglerna om överklagande alltid ska tillämpas om domstolsprövning krävs enligt Europakonventionen, men det är lätt hänt att både förvaltningsmyndigheter och domstolar kan "sväva på målet" i detta avseende, se Warnling-Nerep (2011), s. 151 ff.

15 Beträffande överklagbarhet och talerätt se Bohlin, Alf & Warnling-Nerep, Wiweka, Förvaltningsrättens grunder, uppl. 2, 2007, s. 243 ff. och 254 ff. samt Hellners, Tryggve & Malmqvist, Bo, Förvaltningslagen med kommentarer, uppl. 3, 2010, s. 266-312.

16 Se Warnling-Nerep (2011), s. 160.

17 Se SOU 2010:29, s. 630 ff. samt Warnling-Nerep (2011), s. 160 ff.

18 Se SOU 2010:29, s. 82 och s. 84.

Avståndet mellan de "europeiserade" tolkningar som görs i HFD och de på myndighetsnivå, t.ex. hos Naturvårdsverket, kan dock vara milsvid. Jag påminner om de tämligen nedslående reflektioner som Ulf Bernitz gör om *europarättens faktiska genomslag* hos våra svenska myndigheter: Det går helt enkelt trögt på sina håll!¹⁹ Bernitz understryker hur ett tungt ansvar vilar på våra nationella domstolar att säkerställa EU-rättens fulla genomslag, "om så erfordras med hjälp av ... åsidosättande av motstridande svenska lagregler; alltså en uppgift av lagprövningskaraktär."²⁰ Med det övergår jag till den särskilda frågan om talerätt, där vi har anledning att begrunda det nu sagda.

2. EN SÄRSKILD MEN TÄNKBAR PROBLEMATIK – EN TIDIGARE ÄGARES TALERÄTT

Den särskilda problematik som jag nu avser att utveckla kan röra såväl fysiska som juridiska personer i allmänhet, men jag begränsar mig – för att förenkla problematiken (som sannerligen är svår nog ändå) – till en viss situation som jag har haft anledning att begrunda vid ett par tillfällen under senare år när jag granskat Finansinspektionens verksamhet.²¹ Fundera över den situationen att en bank eller ett annat kreditinstitut (nedan endast *bank* för enkelhetens skull) har fått sitt *tillstånd att bedriva viss näringsverksamhet återkallat av Finansinspektionen*, måhända förenat med krav på sanktionsavgifter i mångmiljonklassen,²² och att den juridiska personens styrelse beslutar att överklaga till förvaltningsrätten. Man kanske uppfattar situationen så att inspektionen har gjort en helt felaktig tolkning av de faktiska omständigheterna, eller primärt har lagt sina egna allmänna råd – dvs. ingen författning – till grund för beslut om återkallelse och sanktioner.²³ Men sedan ändras plötsligt förhållandena genom att banken får en *ny styrelse, övertas av en ny ägare ed.*, och i förlängningen härav

19 Se Bernitz, Ulf, Europarättens genomslag i svensk rätt – var står vi idag?, JT 2009–10 s. 477 ff. Se även min kritik vad avser Naturvårdsverket och Miljödomstolarna i Hur tillämpas europarättsliga principer i våra myndigheter? En kommentar av en ny dom från Miljööverdomstolen, JT 2010-11 s. 476 ff.

20 Se Bernitz a.a., s. 482.

21 Se Warnling-Nerep, Wiweka, Finansinspektionens tillsyn i perspektiv av legalitet och legitimitet, FT 2009, s. 381 ff. Det kan tilläggas – vilket jag menar hedrar inspektionen – att jag härefter ombetts att medverka i FI:s expertpanel för utvärdering av vissa sanktionsbeslut och regler, något jag accepterat med förbehåll för min rätt att fortsatt vara kritisk, när jag anser det påkallat.

22 Beträffande Finansinspektionens sanktionsavgifter se Warnling-Nerep, Wiweka, Sanktionsavgifter – särskilt i näringsverksamhet, 2010, s. 50 ff.

23 Något som jag f.ö. starkt ifrågasätter ur ett legalitetsperspektiv, se Warnling-Nerep ovan a.a. FT 2009, särskilt s. 400 och s. 410 ff.

förhandlar sig bolagets nya företrädare till ett fortsatt tillstånd att bedriva själva verksamheten. Den nya ägaren och/eller styrelsen inleder alltså ett samarbete med Finansinspektionen, blir beroende av inspektionens godkännande och har – av förklarliga skäl – inget som helst intresse av att hålla fast vid det *gamla överklagandet*. I en sådan situation torde kunna påräknas att *överklagandet kommer att återkallas*²⁴ och att Finansinspektionens göranden på så sätt inte underkastas den domstolsprövning som var i sikte. Rätten att sålunda återkalla ett överklagande torde vara odisputabel, även för en ny företrädare för ett bolag. Om en initiativtagare – eller den som har trätt i dennes ställe – på så sätt ångrar sig blir den normala följderna att ärendet *avskrivs* från fortsatt handläggning, såvitt det inte finns någon annan taleberättigad som också har överklagat eller som helt enkelt kan överta talan, s.k. partssuccession (se nedan).²⁵

Vad händer med den *tidigare ägarens talerätt* (jag antar att det är ett bolag och benämner det nedan för *f.d. ägarbolaget*) i en situation som den ovan beskrivna? Allvaret i situationen understryks av det förhållandet att bolaget kan ha tvingats att sälja banken till ett kraftigt underpris för att tillståndet drogs in eller på annat sätt drabbats både faktiskt och ekonomiskt av det återkallade tillståndet. Finansinspektionens egna reflektioner i anledning av bl.a. fallet Custodia är tankeväckande läsning och illustrerar det dubbeleggade svärd som återkallelsebeslut kan utgöra.²⁶ Det f.d. ägarbolaget intar inte någon direkt partsställning, utan det är *banken som varit adressat för tillståndsbeslutet* och som därmed även står återkallelsen av detsamma närmast, dvs. tvivelsutan är part. Icke desto mindre kan detta bolag alltså – som ovan anförts – vara i högsta grad berört av återkallelsebeslutet. Jag skisserar i det följande *två möjliga scenarion*:

1) Skulle situationen vara den att det *f.d. ägarbolaget tillsammans med banken*, dvs. tillståndshavaren, *har överklagat* beslutet om återkallelse är prognosen för att bolaget fortsatt ska kunna tillvarata de egna intressena hygglig. Någon s.k. allmän klagorätt erkänns inte i svensk förvaltningsrätt, men ägarintressen torde ha kommit att tillmätas ökad betydelse. Man kan idag tala om förekomsten

24 Jfr Warnling-Nerep, ovan a.a. FT 2009, s. 398 vad avser t.ex. Carnegies nya styrelse. Motsvarande situation uppkom avseende HQ AB sedan Carnegie blev ny ägare till HQ Bank AB och återkallade överklagandet.

25 Se Bohlin & Warnling-Nerep ovan a.a., s. 84 och s. 86.

26 Se Finanssektorns stabilitet 2006, rapport den 13 oktober 2006, www.fi.se. En konkurs blev där ofrånkomlig till följd av s.k. uttagsanstormning, och konsumenter – som levt i villfarelsen att den statliga insättningsgarantin skulle skydda dem – kom att drabbas.

av ett rättsskyddsintresse, till skillnad från en tidigare mer begränsad intressentprincip, en princip som enligt Rune Lavin sannolikt inte "håller måttet" med avseende på Europakonventionens uppfattning om talerätt.²⁷ Se t.ex. rättsprövningsmålet RÅ 1999 ref. 76, där Sydkraft AB såsom ägare ansökte om rättsprövning jämte tillståndshavaren Barsebäck Kraft AB, och medgavs sådan prövning på delvis egna grunder. RegR förklarade att talerätten, med hänsyn till Europakonventionens krav, måste ges en "efter omständigheterna anpassad innebörd".²⁸

2) Skulle situationen istället vara den att det *f.d. ägarbolaget inte har överklagat för egen del*, utan s.a.s. har förlitat sig på tillståndshavarens överklagande, är rättsläget mer osäkert. Risken torde f.ö. vara överhängande att situationen är just denna, eftersom det f.d. ägarbolaget och banken initialt får förmodas ha haft gemensamma intressen och att det sålunda kan ha uppfattats som opåkallat med ett eget överklagande. När den nya situationen uppkommer kan tidsfristen för överklagande ha löpt ut, och tillika kan påstås att den som *inte längre är ägare* saknar intresse av saken och därför inte tillerkänns någon talerätt. Icke desto mindre kan det fortsatt finnas ett starkt intresse för det tidigare ägarbolaget att få överklagandet prövat (ev. egendomsförlust kvarstår, uppfattningen om felbehandling från myndigheternas sida, etc.).

Låt mig understryka att detta *intresse att överklaga* och den därmed sammanhängande domstolsprövningen har en *klar europarättslig anknytning*. Intresset kan vara relaterat både till *EU-rätten*, eftersom de lagar om tillstånd etc. som reglerar Finansinspektionens agerande ofta styrs av EU-direktiv,²⁹ och till *Europakonventionen artikel 6*, eftersom tillståndsfrågor typiskt sett berör civila rättigheter eller skyldigheter.³⁰ Även egendomskyddet enligt *Första tilläggsprotokollet artikel 1* kan – som ovan antytts – aktualiseras.³¹ Att i en sådan situation inte acceptera en självständig, s.a.s. kvarvarande talerätt kan alltså vara problematiskt med avseende på europarätten: Fast att utverka denna rätt kan av olika skäl vara komplicerat.

27 Lavin, Rune, Förvaltningsprocessen 2000, JT 2000-01, s. 104, jfr Bohlin & Warnling-Nerep, a.a., s. 256 ff.

28 För en utförlig redogörelse se Warnling-Nerep, Wiweka, Rätten till domstolsprövning & rättsprövning, uppl. 3, 2008, s. 136 f.

29 Sverige ingår numera i ett integrerat europeiskt finansiellt system, som förutsätter samordning, harmonisering och samarbete mellan myndigheter inom EU, se Warnling-Nerep, ovan a.a. FT 2009, s. 389.

30 Se Warnling-Nerep (2011), s. 77 f.

31 Se Warnling-Nerep, ovan a.a. JP 2010, s. 87 f.

3. FINNS NÅGON ENKEL LÖSNING I SIKTE? FRÅGA OM PARTSSUCCESSION OCH ONYTTIGA BESVÄR

För det fall någon med klart intresse av att överklaga har förlitat sig på en part som senare återkallar sitt överklagande, uppkommer alltså en fråga om *vad som kan och bör göras*. Som så ofta i juridiken kan olika – mer eller mindre ändamålsenliga – lösningar identifieras. Den mest näraliggande lösningen synes enligt min bedömning vara s.k. *partssuccession*. I så fall övertas helt enkelt talan av någon annan, dvs. i ovan skisserad situation övertar det f.d. ägarbolaget den före tillståndshavarens (bankens) talan. För en allmän begrundan jämför t.ex. RÅ 1995 ref. 50, där en ny ägare av en fastighet fick överta den tidigare ägarens talan i ett mål om en grannes rätt till bygglov.³² Ett inträde av tredje man är välkänt inom civilprocessen, men däremot – som Lavin påtalar – tämligen outvecklat inom förvaltningsprocessen och vi har dessvärre, enligt Lavin, att räkna med en synnerligen ”instabil” praxis.³³ Lavin formulerar frågan om tredje man kan ”träda in i processen på vilket stadium som helst”, och nämner en situation som är lätt att identifiera med mina funderingar ovan, även om den inte primärt avser återkallelse av ett överklagande:³⁴

”Han kan *ha varit berättigad att klaga över ett avgörande av en lägre instans men avstått* trots att detta gått honom emot. *I stället har någon annan klagat över avgörandet* och på så sätt fört upp frågan i högre instans. Om denna instans inte ändrat det överklagade avgörandet, t.ex. inte meddelat prövningstillstånd, kan tredje man vilja träda in och föra talan i nästa instans, särskilt om den tidigare klaganden förhåller sig passiv” (kurs. tillagda).

Lavin besvarar sin egen fråga nekande, dvs. tredje man *kan inte* utan vidare ”träda in” i processen, och han hänvisar till RegR:s ”kallsinnighet” avseende dylika arrangemang. En granskning av rättsprövningsmålet RÅ 1999 ref. 27 (om rätt att överta talan i ett ärende om strandskyddsdispens) kan vara klagörande. RegR konstaterade där visserligen att partsbegreppet skulle tolkas ”så vidsträckt att den som enligt konventionen har rätt till domstolsprövning också kommer i åtnjutande av sådan”, men någon anledning att tillåta partssuccession ansågs likväl saknas. RegR menade nämligen att de nya ägarna själva kunde ansöka om dispens. Det var alltså, förklarade RegR, inte

32 Se Bohlin & Warnling-Nerep ovan a.a., s. 86.

33 Se Lavin, Rune, ”Tredjemansinträde i förvaltningsprocessen”, FT 2008, s. 495 ff. och slutsatserna s. 508.

34 Se Lavin ovan a.a., s. 507.

”nödvändigt att tillåta partssuccession för att möjliggöra för de nya ägarna att tillvarata sina rättigheter.”³⁵

Man kan undra över om HFD kommer att hålla fast vid RegR:s ”kallsinnighet”, eller om en mer generös praxis kan tänkas ta form till följd av europarätten.³⁶ För egen del håller jag en sådan utveckling för trolig, men det kan ta tid och en enskild kan behöva föra många och långa processer för att lyckas ta tillvara sin rätt. Mitt råd för den närmaste framtiden till olika *seriösa intressenter* blir – för säkerhets skull – att *överklaga för egen del och inte förlita sig på vad någon annan gör*. I den situation som jag ovan särskilt spekulerat kring bör alltså ett ägarbolag överklaga Finansinspektionens återkallelsebeslut avseenden banken *innan* bolaget eventuellt blir ett ”f.d. ägarbolag”, för att på så sätt garantera sina egna intressen vid en eventuell återkallelse av talan. Jag vill tillägga att vad jag här anfört om partssuccession inte utgör någon uttömmande redogörelse för problematiken, utan denna fråga skulle behöva underkastas grundlig forskning.

Förutom ovan påtalad allmän ovisshet uppkommer en särskild fråga i situationen med det f.d. ägarbolaget: *Vad kan i angivet fall bli resultatet av ett överklagande?* Om tillståndet har återkallats och verksamheten övertagits av en ny ägare, kan rättsläget knappast återställas, varvid man brukar tala om s.k. *onyttiga besvär*. Talan säges då ha ”förlorat sitt objekt” och följden blir normalt att *målet avskrivs*. Även i detta avseende har Lavin varit framsynt (jfr ovan om partssuccession) och påtalat det otillfredsställande i att den klagande i så fall aldrig får veta hur domstolen skulle bedöma saken.³⁷ Möjligheten att överklaga ett beslut – och på så sätt även utverka rätten till domstolsprövning – blir ju illusorisk om part inte i efterhand kan få prövat om de skäl som föranlett åtgärden verkligen varit tillräckliga, något som kan vara av betydelse även i samband med eventuell prövning av skadestånd. Det finns, tursamt nog, flera prejudikat från RegR som indikerar att sådana hänsyn kan tas, och jag pekar på t.ex. RÅ 1986 ref. 150 (kriminalvårdsstyrelsens beslut om kroppsbesiktning) och RÅ 1991 ref. 58 (länsstyrelsens beslut att sälja en hund). I båda fallen avsåg alltså överklagandet åtgärder som redan var genomförda och någon ändring kunde inte åstadkommas i efterhand.³⁸

35 Se Bohlin & Warnling-Nerep ovan a.a., s. 303.

36 Något som Lavin (jfr ovan a.a., s. 498) inte tycks vara främmande för.

37 Se Lavin, Rune, Förvaltningsdomens art och funktion, FT 1995, s. 72 och jfr von Essen, Ulrik, Processramen i förvaltningsmål, 2009, s. 103.

38 Se von Essen ovan a.a., s. 103 f., även noten 206.

Slutligen, låt mig återknyta till det f.d. ägarbolaget i den problematiska situationen enligt ovan, dvs. subjektet har ett klart europarättsligt intresse av domstolsprövning, men kan ha mycket svårt att få till stånd en prövning i förvaltningsdomstol, det forum där saken s.a.s. naturligen hör hemma. För det första måste den bastion som frågan om partssuccession utgör forceras. För det andra måste domstolen övertygas om att besvären inte är ”onyttiga”. Misslyckas bolaget därmed kan ”rätten till domstolsprövning” möjligen räddas genom en fastställsetalan i allmän domstol om skadestånd,³⁹ men denna domstol torde knappast vara lämpad att göra de bedömningar om talerätt, ”laga skäl” etc. som jag menar rätteligen hör förvaltningsprocessen till. Kanske är det värt att fundera i termer av *en ren fastställsetalan hos förvaltningsdomstolarna*, men detta är – kan det tilläggas – något som Ulrik von Essen är klart tveksam till.⁴⁰ Även jag kan hysa tvivel, men tror att en verkligt ”europeiserad talerätt” (jfr rubriken på denna artikel) kan kräva en hel del nytänkande. Min artikel ska – under alla omständigheter – förhoppningsvis kunna stimulera och locka juris studeranden till att ge sig i kast med förvaltningsrättsliga frågor, både med och utan näringsrättslig udd.

---

39 Jfr Warnling-Nerep (2011), s. 185 ff.

40 Se von Essen ovan a.a., s. 104.